

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny

KPS.410.004.04.2019

Pani
Ewa Makowska
Dyrektor Zespołu do obsługi Placówek Opiekuńczo-
Wychowawczych Nr 1
ul. Św. Bonifacego 81
02-945 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/043 – Opieka nad dziećmi w pogotowiach opiekuńczych i rodzinnych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zespół do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1 w Warszawie, ul. św. Bonifacego 81 02-945 Warszawa (w ramach zespołu funkcjonują dwie placówki typu interwencyjnego: Pogotowie Opiekuńcze nr 1 w Warszawie przy ul. Henryka Dembińskiego 1 oraz Pogotowie Opiekuńcze nr 2 im. Józefa Czesława Babickiego w Warszawie przy ul. św. Bonifacego 81)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ewa Makowska, Dyrektor, od 1 sierpnia 2005 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Prawdliwość przyjęcia i realizacja opieki nad dzieckiem w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego 2. Prawdliwość i skuteczność działań na rzecz unormowania sytuacji dzieci
Okres objęty kontrolą	Lata 2017-2019 (I półrocze). Dla realizacji celu kontroli wykorzystane zostały także informacje i dokumenty sporządzone przed i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny
Kontrolerzy	1. Konrad Kostępski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/40/2019 z 3 października 2019 r. 2. Tomasz Gołaś, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr KPS/41/2019 z dnia 3 października 2019 r. (akta kontroli str.1-2)

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Zespół do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1 w Warszawie³ (dalej: Zespół) prowadzący Pogotowie Opiekuńcze nr 1 (dalej: PO nr 1 lub Placówka nr 1) i Pogotowie Opiekuńcze nr 2 (dalej: PO nr 2 lub Placówka nr 2) zapewniał dzieciom prawidłowe przyjęcie i opiekę w sytuacji kryzysowej oraz właściwe warunki pobytu. Posiadał na ten cel wystarczające środki, w związku z czym w kontrolowanym okresie nie występował o dodatkowe.

W ocenie NIK, pogotowia posiadały odpowiednie warunki lokalowe oraz teren rekreacyjny dla dzieci, pomimo braku dostosowanych miejsc do nauki w pokojach podopiecznych. Ponadto w Pogotowiu Opiekuńczym nr 1 boisko wykorzystane było niezgodnie z przeznaczeniem - jako parking.

W placówkach, w kontrolowanym okresie przebywało łącznie 406 podopiecznych, a ich pobyty trwały średnio ponad cztery miesiące. W celu uregulowania sytuacji dzieci i skrócenia ich pobytu Zespół współpracował z sądami, WCPR-em, a także z ośrodkami pomocy społecznej, a posiedzenia zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, do których zapraszani byli przedstawiciele instytucji działających na rzecz dziecka organizowane były w cyklach co trzy miesiące, tj. dwukrotnie częściej niż wymagają przepisy, a w wyniku ich prac formułowane były wnioski dot. zasadności dalszego pobytu, kierowane do sądów. Na uwagę zasługuje fakt, że dzieci w wieku poniżej 10 roku życia przebywające w placówkach, były niezwłocznie przenoszone do placówek innego typu bądź wracały pod opiekę rodzin biologicznych, a ich pobyty w placówce interwencyjnej trwały średnio niespełna 3 dni.

W kontrolowanym okresie pobyt w pogotowiu zakończyło 393 podopiecznych, z czego w 168 przypadkach (42,8%) nastąpił powrót do rodziny biologicznej, w 113 przypadkach (28,8%) nastąpiło przeniesienie do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego, w 21 przypadkach (5,3%) podopieczni osiągnęli pełnoletność.

W działalności kontrolowanego Zespołu stwierdzono nieprawidłowości polegające na: nieterminowym powiadomieniu sądu, WCPR oraz OPS o przyjęciu dwójki dzieci do placówki oraz niepowiadomieniu OPS o przyjęciu jednego; braku współpracy z pracownikami podmiotu organizującego pracę z rodziną w zakresie opracowania i realizowania planów pomocy, a także nieokreślanie w planach pomocy celów i działań długookresowych.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Utworzony na podstawie Uchwały nr LV/1375/2017 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 21 września 2017 r. w sprawie likwidacji Centrum Administracyjnego nr 1 do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych, utworzenia Zespołu do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1 oraz zmiany statutów placówek opiekuńczo-wychowawczych.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowe⁴ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1

1. Prawidłowość przyjęcia i realizacja opieki nad dziećmi w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego

1.1 Warunki organizacyjne i procedury związane z przyjęciem dziecka do placówki

Opis stanu
faktycznego

A. W okresie od stycznia 2017 do czerwca 2019 r. na terenie województwa mazowieckiego funkcjonowało 101 (rok 2017), 108 (rok 2018) i 111 (rok 2019 wg stanu na 30 czerwca) placówek opiekuńczo-wychowawczych⁵, w tym:

- placówki socjalizacyjne: 45 placówek dysponujących 1250 miejscami w roku 2017, 50 placówek dysponujących 1180 miejscami w roku 2018 i 54 placówki dysponujące 1219 miejscami w roku 2019;

- placówki mieszane - łączące zadania socjalizacyjne z miejscami dla dzieci z interwencji, dysponujące w kolejnych latach: siedem placówek z 236 miejscami (2017 rok), 10 placówek z 294 miejscami (2018 rok), 11 placówek z 290 miejscami (2019 rok);

- pięć placówek typu interwencyjnego, dysponujące w kolejnych latach: 123, 123 i 114 miejscami.

Liczba rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w województwie mazowieckim wynosiła w kolejnych latach: 36 (119 miejsc), 35 (109 miejsc) i 34 (128 miejsc).

Liczba dzieci w województwie odebranych w wyniku interwencji wyniosła 412 (2017 r.), 348 (2018 r.) i 224 (2019 r.), w tym liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego to odpowiednio 127, 135 i 83⁶, a w rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego – 118, 71 i 41.

W województwie mazowieckim w pieczy zastępczej przebywało w 2017 r. łącznie 7785 dzieci (w tym w instytucjonalnej 1764), w 2018 r. 7688 dzieci (w tym w instytucjonalnej 1777), natomiast w 2019 r. 7698 dzieci (w tym w instytucjonalnej 1772).

(akta kontroli str. 1270-1276)

Na terenie Warszawy funkcjonowały dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze typu interwencyjnego. Łączna liczba miejsc w tych placówkach nie zmieniała się w okresie objętym kontrolą i wynosiła 56.

Liczba rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w mieście wynosiła w kolejnych latach objętych kontrolą odpowiednio: pięć, sześć i pięć. Dysponowały one łącznie 25, 23 i 23 miejscami⁷.

⁴ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁵ Dane Wojewody Mazowieckiego, przekazane NIK pismem z dnia 5.12.2019 r., znak: WPS-IV.9421.1.76.2019.AK

⁶ Wg stanu na dzień 21 października 2019 r.

⁷ Dane Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie przekazane NIK pismem z dnia 18.10.2019r., znak ZPZ.0810.1525.2019.AOZ.27398.

W kontrolowanym okresie z terenu Warszawy odebrano w wyniku interwencji 195, 183 i 201 (I poł. 2019 r.) dzieci, z czego w kolejnych latach 57 (29,2%), 51 (27,9%) i 56 (27,9%) umieszczono w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego. W rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego umieszczono w kolejnych latach 25 (12,8%), 23 (12,6%) i 23 (11,4%) dzieci. W Warszawie w pieczy zastępczej w 2017 r. przebywało 2 284 dzieci (w tym 663 w instytucjonalnej), w 2018 r. – 2 254 dzieci (w tym 687 w instytucjonalnej), a w 2019 r. – 2 220 (w tym 669 w instytucjonalnej).

(akta kontroli str. 1473-1477)

B. Zespół zapewniał wspólną obsługę administracyjną, finansową, organizacyjną i prawną dla PO nr 1; PO nr 2 oraz Ośrodka Wspomagania Rodziny i trzech domów dziecka.

Pogotowia opiekuńcze nr 1 i nr 2 prowadzone były w oparciu o decyzje Wojewody Mazowieckiego⁸. Zgodnie z zarządzeniami dyrektora Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie (dalej WPCPR lub Centrum) w obu placówkach obowiązuje limit miejsc – po 28 dzieci w każdej⁹.

(akta kontroli str. 3, 6-9, 12)

PO nr 1 w 2017 roku poniosło wydatki w kwocie 1 154 757,44 zł, w 2018 roku było to 1 027 607,55 zł, zaś w 2019 roku 448 014,37 zł (w okresie do 30 czerwca). PO nr 2 w 2017 roku poniosło wydatki w kwocie 1 191 548,44 zł, w 2018 roku było to 1 262 418,36 zł, zaś w 2019 roku 621 136,91 zł (w okresie do 30 czerwca). W latach 2017-2019 placówki uznały przyznane środki za wystarczające i nie występowały o dodatkowe.

Średni miesięczny wydatek na utrzymanie dzieci na rok 2017 w Placówce nr 1 został ustalony na kwotę 5 135,70 zł, zaś w Placówce nr 2 na kwotę 6 248,18 zł. Średnia dla placówek opiekuńczo-wychowawczych dla miasta stołecznego Warszawy wyniosła 5 855,43 zł¹⁰. W roku 2018 było to odpowiednio 6 370,04 zł dla PO nr 1 i 7 214,67 zł dla PO nr 2, przy średniej dla Warszawy wynoszącej 6 581,98 zł¹¹. W roku 2019 było to odpowiednio 6 079,26 zł dla PO nr 1 i 6 872,34 zł dla PO nr 2, przy średniej dla Warszawy wynoszącej 7 149,04 zł¹².

(akta kontroli str. 297, 303, 309, 344, 351, 357, 367-372)

C. Od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r., w PO nr 1 przez 165 dni (co stanowi 18,1% z 911 dni kontrolowanego okresu) liczba dzieci odnotowanych w ewidencji jako umieszczone w placówce była wyższa niż wyznaczony limit 28 wychowanków. (zarejestrowano od 29 do 37 dzieci). Także w PO nr 2 w okresie kontrolowanym przez 235 dni (co stanowi 25,8% z 911 dni kontrolowanego okresu) liczba dzieci zarejestrowanych w placówce była wyższa niż 28 (od 29 do 34). W obu pogotowiacz w rzeczywistości limit 28 miejsc nie został jednak przekroczony, ponieważ faktyczna liczba podopiecznych była mniejsza, ze względu m.in. na: urlopowania podopiecznych, pobyty w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, szpitalach psychiatrycznych (zgodnie z decyzją sądu), pobyty w młodzieżowych ośrodkach

⁸ Pogotowie nr 1 jest prowadzone w oparciu o Decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia 13 stycznia 2011 r. nr 8/2011 i jest wpisane do Rejestru placówek opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówek opiekuńczo-wychowawczych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych województwa mazowieckiego pod poz. 139. Pogotowie nr 2 jest prowadzone w oparciu o Decyzję Wojewody Mazowieckiego z dnia 7 lutego 2011 r. nr 23/2011 i jest wpisane do Rejestru placówek opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówek opiekuńczo-wychowawczych i interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych województwa mazowieckiego pod poz. 105.

⁹ Zarządzenia Dyrektora Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie z dnia 3 lutego 2015 r. nr 6/2015 i nr 7/2015. Decyzja wojewody nie wskazuje limitu miejsc w placówce.

¹⁰ Średnia wyliczona dla 21 placówek opiekuńczo-wychowawczych.

¹¹ Średnia wyliczona dla 21 placówek opiekuńczo-wychowawczych.

¹² Średnia wyliczona dla 27 placówek opiekuńczo-wychowawczych.

socjoterapii lub przebywanie na długotrwałych ucieczkach¹³. Ponadto Dyrektor Zespołu przekazywał do WCPR oświadczenie o wyrażeniu zgody na przyjęcie dziecka powyżej dopuszczalnego limitu.

(akta kontroli str. 1277-1284, 1433-1437, 1337-1342)

W kontrolowanym okresie zarówno w PO nr 1 jak i PO nr 2 nie zdarzały się sytuacje odmowy przyjęcia dzieci w związku z niemożnością zapewnienia im właściwych warunków i opieki.

(akta kontroli str. 1290, 1302)

D. W Regulaminach Organizacyjnych PO nr 1 i PO nr 2 określono, że do placówek przyjmuje się dziecko na podstawie orzeczenia sądu, doprowadzone przez Policję lub Straż Graniczną lub na wniosek rodziców, dziecka lub osoby trzeciej lub umieszcza się dziecko w trybie art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, niezależnie od miejsca zamieszkania.¹⁴

Szczegółowe zasady przyjmowania dzieci zostały określone w Procedurze przyjmowania dzieci do placówek opiekuńczo-wychowawczych (z wyłączeniem placówek typu rodzinnego) działających na terenie m.st. Warszawy¹⁵. Przyjęto, że dziecku zapewnia się przede wszystkim poczucie bezpieczeństwa, godności i poszanowanie jego praw. Przy przyjmowaniu dziecka do pogotowia uczestniczy maksymalnie dwóch pracowników placówki, w tym wychowawca, do obowiązków którego (po dokonaniu wszelkich formalności) należy pokazanie dziecku jego pokoju oraz innych pomieszczeń przeznaczonych do użytku dzieci, zapoznanie z innymi wychowankami oraz zasadami obowiązującymi w placówce, a także zaproponowanie mu posiłku. Pracownik przyjmujący dziecko do placówki uzyskuje od osoby przywożącej dziecko jak najobszerniejsze informacje na jego temat oraz okoliczności przyjęcia, a także wypełnia druk przyjęcia dziecka do placówki.

(akta kontroli str. 14-46, 228-249)

W grudniu 2018 r. do placówek przyjęto łącznie siedmioro podopiecznych w tym czworo w trybie interwencyjnym (ich pobyt trwał od jednego do trzech dni). O przyjęciu każdego dziecka do placówki Dyrektor Zespołu informował właściwy sąd, jednocześnie przekazując informację do wiadomości WCPR będącego organizatorem pieczy zastępczej w m.st. Warszawa oraz do właściwego ze względu na miejsce zamieszkania podopiecznego ośrodka pomocy społecznej. W sześciu przypadkach informacja została przekazana w ciągu maksymalnie 24 godzin. W jednym przypadku po upływie trzech dni.¹⁶ Informacja o przyjęciu podopiecznego, oprócz tradycyjnego pisma, przekazywana była również przy pomocy poczty elektronicznej lub faksu.

(akta kontroli str. 413-485, 498, 1438-1439)

¹³ Szczegółowemu badaniu poddano sześć dat, w których zgodnie z rejestrem dzieci, limity przebywających były przekroczone (10.06.2017, 13.06.2017, 10.01.2018, 26.03.2018, 04.05.2018, 01.06.2019). W żadnym z wyznaczonych punktów kontrolnych, zarówno w PO1 jak i PO2 nie stwierdzono przekroczenia limitu przez faktycznie przebywających podopiecznych (dzieci przebywały na przepustkach, ucieczkach, w MOS, MOW, SOSW, schroniskach, zakładach poprawczych, szpitalach).

¹⁴ §9 ust. 1 i §10 Regulaminów Organizacyjnych stanowiących załączniki do Zarządzenia nr 16/2015 Dyrektora Centrum Administracyjnego nr 1 do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych w Warszawie kierującego pracą obsługiwanych placówek opiekuńczo-wychowawczych z dnia 5.03.2015 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminów Organizacyjnych dla placówek opiekuńczo-wychowawczych obsługiwanych przez Centrum Administracyjne nr 1 do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych w Warszawie. Zaktualizowane Regulaminy Organizacyjne zostały przekazane przez Zespół do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1 do zatwierdzenia przez Warszawskie Centrum Pomocy Rodzinie w dniu 14 marca 2018 r.

¹⁵ Procedura stanowi załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 17/2015 Dyrektora Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie z dnia 10.03.2015 r.

¹⁶ Szczegółowe informacje zostały przedstawione w punkcie E.

W przypadku trojga podopiecznych których pobyt w placówkach był dłuższy organizowane były wizyty u lekarzy pediatrów. Odbyły się one: w dniu przyjęcia do placówki, 21 dni po przyjęciu do placówki oraz 13 dni po przyjęciu do placówki.

Z przyjętej procedury przyjmowania dziecka wynikało, że wizyta u lekarza pediatry powinna być umawiana niezwłocznie, ale nie później niż w ciągu trzech dni od dnia przyjęcia i powinna odbyć się w ciągu siedmiu dni od dnia przyjęcia. Zastępca Dyrektora Zespołu wyjaśniła, że przekroczenie terminu na odbycie pierwszej wizyty lekarskiej wynikało z braku terminów u lekarza Podstawowej Opieki Zdrowotnej, a dodatkowo z powodu samowolnego oddalenia się z placówki jednej z podopiecznych i okresu zwolnień lekarskich i urlopów wypoczynkowych zarówno wśród kadry pedagogicznej jak i personelu medycznego.

(akta kontroli str. 228-249, 1348-1356)

W dwóch przypadkach pierwszy wpis do Arkusza obserwacji pedagogiczno-psychologicznej został dokonany w dniu przyjęcia, a w jednym – 20. dnia po przyjęciu do placówki, co było spowodowane urlopowaniem dziecka do domu na okres przerwy świątecznej bezpośrednio po przyjęciu do PO nr 2, a następnie jego samowolnym oddaleniem się z placówki. Zgodnie z wyjaśnieniami Zastępcy Dyrektora Zespołu, rozmowa z chłopcem i dokonanie wpisu do Arkusza zostały zrealizowane w pierwszym możliwym terminie po doprowadzeniu chłopca do placówki przez Policję.

(akta kontroli str. 1348-1356, 1438-1439)

E. Z analizy dokumentacji 20 dzieci objętej szczegółowym badaniem (po 10 z każdej placówki) wynika, że w 17 przypadkach Dyrektor Zespołu informował sąd o przyjęciu podopiecznego do placówki w ciągu 24 godzin. Ponadto pismo przekazywane było do wiadomości WCPR, a także właściwego miejscowo ośrodka pomocy społecznej. W sytuacjach przyjęcia dziecka na wniosek rodziców, służb lub samego zainteresowanego, Zespół lub Policja występowały do sądu z prośbą o wydanie postanowień wobec dziecka.

W dwóch przypadkach zawiadomienie do sądu skierowane zostało z naruszeniem 24-godzinnego terminu (w jednym przypadku po trzech dniach, w jednym po pięciu). Ponadto w jednym przypadku zawiadomienie nie zostało przekazane do ośrodka pomocy społecznej.

(akta kontroli str. 497-498, 1348-1356, 1383-1432)

Z analizy dokumentacji 20 dzieci wynika, że do Placówek nie wpływał od WCPR komplet dokumentów dotyczących dziecka, o którym mowa w art. 38a ustawy o pieczy zastępczej. Działania WCPR w pierwszych dniach po umieszczeniu dzieci w pogotowiu opiekuńczo-wychowawczym typu interwencyjnego ograniczały się do: skierowania do placówki (wystawianego na wniosek placówki – przekazanego do jej wiadomości), wniosku kierowanego do OPS o rozeznanie w aktualnej sytuacji rodziny (do wiadomości Zespołu) oraz przekazania odpowiedzi OPS Zespołowi, decyzji o przyznaniu świadczenia 500+ i zaświadczenia o uprawnieniu do bezpłatnego korzystania ze środków komunikacji publicznej. Zespół po umieszczeniu dziecka w pogotowiu zwracał się z prośbą do organizatora pieczy zastępczej o udzielenie informacji na temat prowadzonej dotychczas pracy z rodziną oraz wydanie dokumentów dot. dziecka. W sytuacji, gdy WCPR nie był w posiadaniu niezbędnych dokumentów lub ich części, to Zespół występował do właściwych osób i instytucji w celu ich pozyskania.

(akta kontroli str. 1372-1432, 1372-1382)

F. W kontrolowanym okresie do PO nr 1 przyjętych zostało łącznie 160 podopiecznych z czego 80 z powodu niewydolności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, 49 podopiecznych trafiło do placówki z powodu interwencji (bez określenia przyczyny przyjęcia – pobyty krótkotrwałe), 16 z powodu przemocy w rodzinie, czworo to cudzoziemcy przebywający bez opieki na terenie RP, troje z powodu długotrwałej choroby co najmniej jednego z rodziców, troje z powodu pobytu co najmniej jednego z rodziców poza granicami kraju, dwoje podopiecznych umieszczonych z powodu uzależnienia rodziców, dwoje – nieodpowiednich warunków mieszkaniowych oraz jedno z powodu pozostawiania bez opieki.

(akta kontroli str. 413-461, 504-533, 1472)

Szczegółowej kontroli poddano dokumentację dziesięciorga podopiecznych umieszczonych w PO nr 1, wśród których czworo trafiło do placówki z powodu niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, w tym jedno z rodzinnego domu dziecka oraz jedno z rodziny zastępczej prowadzonej przez babcię podopiecznej¹⁷, troje z powodu przemocy¹⁸, jedno pozostawało pod opieką osoby pod wpływem alkoholu, jedno z powodu pozostawiania bez opieki oraz jedno z powodu umieszczenia matki w areszcie.

(akta kontroli str. 1408-1432)

W latach 2017-2019 (I połowa) w PO nr 2 umieszczonych zostało w sumie 246 podopiecznych, z czego 175 z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, 33 wskutek uzależnienia rodziców, 14 z powodu pólśieroctwa, 12 z powodu przebywania na terytorium RP bez opieki (cudzoziemcy), 11 z powodu przemocy domowej oraz jedno dziecko trafiło z innych powodów (bez określenia przyczyny przyjęcia – pobyt krótkotrwały).

(akta kontroli str. 462-486, 534-557, 1472)

Szczegółowym badaniom poddano dokumentację dziesięciorga podopiecznych umieszczonych w PO nr 2, wśród których sześcioro trafiło do placówki z powodu niewydolności opiekuńczo-wychowawczej, w tym czworo w związku z niewywiązywaniem się obowiązku szkolnego, dwoje z powodu przebywania pod opieką dorosłych pod wpływem alkoholu, jedno na wniosek matki (w związku z agresywnym zachowaniem wobec ojca) oraz jedno z powodu podejrzenia stosowania przemocy w domu.

(akta kontroli str. 1383-1408)

G. Do placówek typu interwencyjnego w kontrolowanym okresie trafiło łącznie dziewięć podopiecznych w wieku poniżej 10 r.ż. (pięcioro w PO nr 1 oraz czworo w PO nr 2), a średni czas ich pobytu w placówce wynosił niespełna 3 dni. Pięcioro z nich niezwłocznie wróciło pod opiekę rodziny biologicznej. Pozostała czwórka została przeniesiona do instytucjonalnej pieczy zastępczej innego typu, mimo iż zgodnie z art. 103 ust. 9 dziecko poniżej 10 r.ż. przyjęte do placówki powinno zostać niezwłocznie przeniesione do jednej z rodzinnych form pieczy zastępczej.

(akta kontroli str. 1365-1371)

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że pogotowia każdorazowo udzieliły doraźnej pomocy dziecku w czasie trwania sytuacji kryzysowej i zapewniły stosowną opiekę, jednakże ze względu na wiek dzieci, we współpracy i za zgodą organizatora pieczy zastępczej, podjęto działania zmierzające do przekierowania małoletnich do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego. Jednocześnie

¹⁷ Sąd wszczął z urzędu postępowanie o rozwiązanie rodziny, które po apelacji zakończyło się jej utrzymaniem.

¹⁸ W tym jedno na własną prośbę

placówka nie wnioskowała do sądu o umieszczenie dzieci w konkretnej formie pieczy zastępczej.

NIK podziela stanowisko Placówek, że narzędzia, którymi dysponują ograniczają się do bieżącego informowania sądu i WCPR o pobytach w pieczy instytucjonalnej dzieci poniżej 10 roku życia, a sama decyzja o przeniesieniu podopiecznych do rodzinnej pieczy zastępczej leży poza nimi.

(akta kontroli str. 1336-1341)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W opisanym powyżej obszarze NIK stwierdziła nieprawidłowość polegającą na niepowiadomieniu sądu, WCPR oraz OPS o przyjęciu dwojga dzieci do placówki w ciągu 24 godzin, co stanowi naruszenie art. 103 ust. 8 ustawy o wspieraniu rodziny.

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że w jednym przypadku opóźnienie w przekazaniu powiadomienia wynikało z faktu, iż podopieczna została przyjęta w sobotę, a w poniedziałek została przeniesiona do placówki typu socjalizacyjnego. Zaś w drugim przypadku zwłoka była spowodowana zmianami personalnymi zachodzącymi w PO nr 1 oraz nieobecnością kadry pedagogicznej. Brak powiadomienia właściwego ośrodka pomocy społecznej wynikał natomiast z nieposiadania informacji co do tego, który ośrodek jest właściwy w sprawie.

(akta kontroli str. 497-498, 1348-1356, 1383-1432)

W ocenie NIK przepis art. 103 ust. 8 ustawy o wspieraniu rodziny jednoznacznie wskazuje na obowiązek powiadamiania sądu, PCPR oraz właściwego OPS o przyjęciu dziecka do placówki w ciągu 24 godzin.

1.2 Opracowanie diagnozy psychofizycznej oraz planu pomocy dziecku.

A. Pedagodzy oraz psycholodzy zatrudnieni w Zespole opracowywali diagnozy psychofizyczne dzieci przyjmowanych do placówki w sposób uwzględniający realną sytuację i indywidualne potrzeby dziecka. Diagnozy składały się z dwóch części. Pierwsza zawierała m.in. analizę sytuacji rodzinnej dziecka, w tym przyczyn kryzysu w rodzinie i wpływ tego kryzysu na rozwój dziecka, mocne strony dziecka, określenie potrzeb emocjonalnych, społecznych i rozwojowych, opis rozwoju i stanu jego zdrowia, a także analizę sytuacji szkolnej. W drugiej części diagnozy zawarte były wskazania do dalszej pracy z dzieckiem, w tym pracy pedagogicznej, programu terapeutycznego, współpracy z rodziną, pracy przygotowującej do umieszczenia w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka (jeżeli było to zasadne) oraz przygotowanie do usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 952-955)

Diagnozy psychofizyczne dzieci, których dokumentacja objęta została szczegółowym badaniem, przygotowywane były średnio w terminie 31 dni od dnia przyjęcia dzieci do placówki (najdłużej w 87 dni, najkrócej w 12 dni). W 13 przypadkach (z 20 objętych badaniem), przygotowanie diagnozy trwało do 35 dni, w jednym przypadku dłużej, a w sześciu przypadkach diagnoza nie została przygotowana w ogóle, gdyż pobyt dzieci trwał zbyt krótko. Przyczyną przygotowania jednej z diagnoz psychofizycznych po upływie 87 dni od przyjęcia dziecka do placówki był długotrwały pobyt dziecka w szpitalu, a tym samym brak możliwości przeprowadzenia badań psychologiczno-pedagogicznych, wywiadu

i obserwacji dziecka. Diagnozy trójki podopiecznych¹⁹ były aktualizowane w związku długotrwałym pobytem.

(akta kontroli str. 1383-1432, 1478-1481)

Żadna z diagnoz psychofizycznych nie została przygotowana w terminie określonym w Zarządzeniu WCPR w sprawie wprowadzenia procedur i zasad dotyczących placówek opiekuńczo-wychowawczych²⁰, zgodnie z którym niezwłocznie po przyjęciu dziecka do placówki (nie później niż w ciągu 10 dni do przyjęcia) psycholog lub pedagog zatrudniony w placówce sporządza diagnozę psychofizyczną.

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że czas określony na przygotowanie diagnozy psychofizycznej w ciągu 10 dni, w szczególności w przypadkach dzieci, które po raz pierwszy umieszczane są w pieczy zastępczej, wydaje się być niewystarczający do zgromadzenia dokumentacji i analizy sytuacji dziecka, a co za tym idzie do opracowania rzetelnej diagnozy.

(akta kontroli str. 1348-1355)

Uwaga

Zdaniem NIK ograniczenie terminu na przygotowanie diagnozy psychofizycznej do 10 dni może wpływać na jej rzetelność, szczególnie w skomplikowanych przypadkach, które często zdarzają się placówkach typu interwencyjnego, ze względu na brak danych dotyczących przyjmowanego dziecka. Ponadto w treści rozporządzenia w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej prawodawca nie podjął się określenia tego terminu wskazując, że diagnoza powinna być przygotowana niezwłocznie po przyjęciu dziecka.

B. Praca z dziećmi w pogotowiach opiekuńczych prowadzonych przez Zespół realizowana była w oparciu o plany pomocy dziecku. Plany pomocy określały m.in. cele i działania krótkoterminowe, a także zawierały ocenę rezultatów działań (z uwzględnieniem sukcesów dziecka). Plany sporządzane były przez wychowawcę prowadzącego pracę z dzieckiem – z uwzględnieniem zdania dziecka, co dokumentowane było podpisem podopiecznego pod planem.

Ponadto w planach określany był cel główny pracy z dzieckiem. Regułą było wskazywanie powrotu do rodziny biologicznej jako pierwszego celu głównego pracy z dzieckiem, ewentualne zmiany w tym zakresie następowały podczas kolejnych spotkań zespołu do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka. Cele i działania krótkoterminowe określone były m.in. w sześciu obszarach, tj.: 1) rodzina – obejmującym analizę środowiska rodzinnego, więzi dziecka z rodziną, wpływ sytuacji kryzysowej w rodzinie na funkcjonowanie dziecka; 2) zdrowie – obejmującym stan zdrowia, rozwój fizyczny, zdrowie psychiczne; 3) edukacja – obejmującym intelekt, zdobywanie wykształcenia, rozwijanie talentów i zainteresowań oraz problemy edukacyjne; 4) rozwój psychofizyczny – obejmującym potrzeby emocjonalne, relacje społeczne, potrzeby dziecka, nabywanie umiejętności życiowych (np. czynności samoobsługowe, gospodarowanie kieszonkowym, drobne zakupy); 5) przygotowanie do usamodzielnienia; 6) współpraca z instytucjami.

(akta kontroli str. 1090-1093, 1100-1112)

Plany pomocy dziecku opracowane zostały dla 14 z 20 dzieci, których dokumentację objęto szczegółowym badaniem. Pozostałych sześciu podopiecznych przebywało w placówkach zbyt krótko. W dziesięciu przypadkach celem głównym planu pomocy

¹⁹ Diagnoza psychofizyczna jednego dziecka aktualizowana była dwukrotnie.

²⁰ Część II ust. 13 Załącznika nr 1 do Zarządzenia Dyrektora WCPR nr 17/2015 z dnia 10 marca 2015 r. w sprawie wprowadzenia procedur i zasad dotyczących placówek opiekuńczo-wychowawczych działających na terenie m.st. Warszawy.

dziecku był powrót dziecka do rodziny, który z czasem, po aktualizacji w trzech przypadkach zmieniono na umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej innego typu oraz - w jednym przypadku - na przygotowanie do usamodzielnienia. Ponadto w trzech przypadkach od początku jako cel główny przyjęto umieszczenie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej innego typu oraz w jednym przypadku przygotowanie dziecka do usamodzielnienia.

(akta kontroli str. 1372-1432)

C. Plany pomocy dziecku zostały przygotowane z uwzględnieniem aktualnej sytuacji wychowanka. Opracowywane były średnio w 12 dni po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej, co w ocenie NIK wyczerpuje definicję niezwłoczności wynikającą z §15 rozporządzenia w sprawie pieczy zastępczej²¹. Jeden z planów pomocy dziecku przygotowany został we współpracy z przedstawicielem podmiotu organizującego pracę z rodziną. We wszystkich przypadkach plan aktualizowany był z zachowaniem półrocznego terminu (średnio co trzy miesiące). W jednym przypadku plan pomocy został przygotowany przed opracowaniem diagnozy psychofizycznej, jednakże wynikało to z długotrwałego pobytu podopiecznej w placówkach leczniczych.

(akta kontroli str. 1478-1481)

D. Po około miesiącu od przyjęcia dziecka do placówki odbywały się pierwsze posiedzenia zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka. W posiedzeniach zespołu udział każdorazowo brali: dyrektor placówki lub osoba przez niego wyznaczona, wychowawca z placówki, w której przebywało dziecko (najczęściej wychowawca prowadzący dziecko, koordynator lub inny wychowawca), co najmniej jeden specjalista (psycholog lub pedagog) oraz przedstawiciel WCPR. Na zespoły zapraszani byli rodzice (opiekunowie prawni dziecka), przedstawiciele ośrodka pomocy społecznej właściwego dla miejsca zamieszkania dziecka, kuratorzy sądowi (jeśli nad rodzinami ustalono nadzór kuratora sądowego) oraz przedstawiciele szkoły do której dziecko uczęszcza. W trzech przypadkach z czterech zbadanych w posiedzeniach zespołów nie wzięli udziału kuratorzy sądowi, pomimo że dzieci były kierowane do placówki na ich wniosek z powodu niewydolności opiekuńczo-wychowawczej²².

(akta kontroli str. 923-951, 1348-1356)

Pierwszy zespół ds. okresowej oceny sytuacji dziecka prowadzony był w oparciu o zgromadzone dokumenty oraz wiedzę i znajomość sytuacji dziecka osób uczestniczących w zespole. Efektem pracy zespołów było formułowanie wniosków dotyczących najbliższej przyszłości dziecka, m.in. w zakresie diagnoz i terapii jakimi dziecko powinno zostać objęte, kontynuowania nauki w dotychczasowej placówce edukacyjnej lub jej zmiany, zaleceń odnośnie rodziców dzieci (np. podjęcie terapii uzależnień), zachęcanie rodziców do współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej zmierzającej do odzyskania dzieci.

Pierwsze zespoły odbywały się średnio po miesiącu od przyjęcia dziecka do placówki (najszybciej - po 21 dniach, najpóźniej – po 63 dniach). Ten ostatni przypadek dotyczył podopiecznej, której rodzice byli obcokrajowcami i nie zgodzili się na przeprowadzenie spotkania bez obecności tłumacza²³. Kolejne zespoły ds. okresowej oceny sytuacji dziecka zwoływano w cyklach trzymiesięcznych.

²¹ § 15 ust. 1 rozporządzenia stanowi, że niezwłocznie po sporządzeniu diagnozy psychofizycznej, wychowawca kierujący procesem wychowawczym dziecka, we współpracy z asystentem rodziny prowadzącym pracę z rodziną dziecka, opracowuje plan pomocy dziecku.

²² W trzech przypadkach w związku z nierealizowaniem obowiązku szkolnego.

²³ Ustalono na podstawie analizy próby dziesięciu przypadków.

Zespoły służyły także przygotowaniu wniosków o zasadności dalszego pobytu dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego.

Obie placówki realizowały założenia przyjęte w planie pomocy dziecku. Realizacja planu pomocy dziecku dokumentowana była odrębnymi wpisami umieszczonymi pod planem.

(akta kontroli str. 923-951, 1478-1481)

E. Ponadto oba pogotowia prowadziły w formie tabelarycznej karty pobytu dzieci, które zawierały wszystkie elementy określone w §17 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej²⁴. Karty uzupełniane były co dwa tygodnie z uwzględnieniem istotnych wydarzeń mających miejsce w związku z pobytem dziecka w placówce. Relacje rodzinne (z rodzicami i osobami bliskimi) opisywane były z uwzględnieniem dat odwiedzin osób bliskich, częstotliwości kontaktów, wyjazdów na urlopowanie do bliskich oraz wpływu relacji na samopoczucie i zachowanie dziecka. W karcie oceniano także: funkcjonowanie dziecka w placówce i poza nią (jakość relacji z mieszkańcami placówki oraz zachowanie podopiecznego wobec wychowawców, samowolne opuszczenia placówki); kontakty ze szkołą (w tym aktualną sytuację szkolną, ustalenia z nauczycielami, sukcesy szkolne oraz problemy w szkole i klasie); rozwój dziecka (w zakresie samodzielności, osiągnięć, zainteresowań i kompensowania opóźnień oraz funkcjonowania emocjonalnego); stan zdrowia (fizycznego i psychicznego z uwzględnieniem podawanych leków, przebytych chorób oraz pobytów w szpitalu); szczególne potrzeby dziecka i znaczące wydarzenia oraz współpracę z przedstawicielami instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny (np. kontakty z kuratorem sądowym, pracownikiem społecznym). Plany pomocy dziecku realizowane były zgodnie z ich założeniami, adekwatnie do stwierdzonych potrzeb dziecka.

(akta kontroli str. 1118-1129, 1478-1481)

F. W miarę potrzeb dzieci obejmowane były wsparciem specjalistycznym oraz opieką lekarską. Brały udział w zajęciach oraz terapiach na terenie placówki (ze specjalistami zatrudnionymi w Zespole, tj. psychologiem, terapeutą i pedagogiem) oraz poza nią. Były to m.in. różnego typu oddziaływania terapeutyczne²⁵, zajęcia sportowe²⁶, zajęcia rozwijające zainteresowania²⁷ oraz dodatkowe zajęcia z przedmiotów szkolnych²⁸. W placówce prowadzone były oddziaływania terapeutyczne oraz pedagogiczne – grupowe i indywidualne. Zajęcia prowadzone były z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i szczególnej sytuacji poszczególnych dzieci.

(akta kontroli str. 1118-1129, 1478-1481)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie dotyczącym opracowywania planu pomocy dziecku stwierdzono następujące nieprawidłowości:

²⁴ Karty pobytu zawierały opisy relacji dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi dziecku, opis funkcjonowania społecznego dziecka w placówce i poza nią, z uwzględnieniem samowolnego opuszczania placówki, informacje o przebiegu kontaktów placówki ze szkołą, do której dziecko uczęszcza, oraz jego nauki szkolnej, opis rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem stanu emocjonalnego i samodzielności dziecka, informacje o stanie zdrowia dziecka, w tym stanie zdrowia psychicznego, informacje o lekach podawanych dziecku, informacje o pobytach dziecka w szpitalu, w tym w szpitalu psychiatrycznym, informacje o szczególnych potrzebach dziecka i znaczących dla dziecka wydarzeniach, opis współpracy placówki z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz dziecka i rodziny, w tym z asystentem rodziny.

²⁵ Terapia zajęciowa, hipoterapia, socjoterapia, terapia pedagogiczna, terapia logopedyczna, zajęcia z psychologiem, zajęcia integracyjne, spotkania dotyczące samookaleczeń, trening umiejętności społecznych, TZA (terapia indywidualna dotycząca agresji).

²⁶ Basen, siłownia, inne.

²⁷ Zajęcia kulinarne, zajęcia plastyczne, zajęcia krawieckie, zajęcia ogrodnicze, czynne działanie w wolontariacie w schronisku dla zwierząt.

²⁸ Język polski i język angielski

1. Opracowywanie planów pomocy dziecku dla 13 podopiecznych bez współpracy z asystentem rodziny, a w przypadku gdy rodzinie nie został przydzielony asystent rodziny – bez współpracy z podmiotem organizującym pracę z rodziną, co stanowi naruszenie art. 100 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny.

Zastępca Dyrektora Zespołu wyjaśniła, że przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej każdorazowo zapraszani byli na posiedzenia zespołów do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka, gdzie mieli możliwość uczestniczenia w procesie m.in. ustalaniu aktualnej sytuacji dziecka, analizie stosowanych metod pracy z dzieckiem, w procesie modyfikacji planu pomocy dziecku. Przez co, w opinii Dyrektora Zespołu, należy uznać, że plany te powstają we współpracy z podmiotem prowadzącym pracę z rodziną.

(akta kontroli str. 1100-1112, 1357-1358, 1383-1432)

W ocenie NIK angażowanie podmiotu organizującego pracę z rodziną w przygotowanie, a także realizację planu pomocy dziecku jest istotne ze względu na narzędzia oddziaływania na rodzinę, będące w dyspozycji tego podmiotu, które mogą zostać zastosowane np. w celu pozyskania informacji dotyczących warunków panujących w domu podopiecznego, a mogą mieć znaczenie w opracowywaniu i realizacji planu.

2. Nieokreślanie celów i działań długoterminowych w planach pomocy dziecku opracowanych w Placówkach nr 1 i nr 2, co stanowi naruszenie § 15 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że plany pomocy dziecku z uwagi na interwencyjny charakter placówki ukierunkowano na cel główny, który określany był jako powrót dziecka do rodziny. Przy założeniu, że pobyt dziecka w placówce typu interwencyjnego jest doraźny i nie powinien trwać dłużej niż trzy miesiące, cel główny traktowano jako działanie długoterminowe. W nowym wzorze planu pomocy dziecku, wprowadzonym Zarządzeniem nr 18/2019 z dnia 09.08.2019 r. Dyrektora Zespołu dodano jednak także cele i działania krótkookresowe oraz długookresowe.

(akta kontroli str. 1100-1112, 1336-1341, 1383-1432)

Zdaniem NIK, przepis § 15 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia jednoznacznie zakłada, że w planie pomocy dziecku powinny być zawarte cele i działania długo- i krótkookresowe i nie jest to uzależnione od charakteru placówki.

1.3 Organizacja pracy placówki i warunki pobytu w niej dzieci.

A. Zgodnie ze Statutami Pogotowia nr 1²⁹ i nr 2³⁰ placówkami kieruje Dyrektor Zespołu przy pomocy wyznaczonego wychowawcy.

PO nr 1 mieści się w zabytkowym, trzykondygnacyjnym budynku przy ul. Dembińskiego 1 w Warszawie. Placówka dysponuje: placem do gry w koszykówkę, boiskiem do siatkówki oraz terenami zieleni. W budynku znajduje się sześć czteroosobowych pokoi sypialniowych o średniej powierzchni 17,4 m² wyposażonych w łóżka piętrowe, szafy do przechowywania rzeczy oraz niewielki stolik z pufami. W pokojach podopiecznych brak jest biurków i krzeseł przeznaczonych do nauki. Miejsca do nauki zorganizowane zostały

²⁹ Załącznik nr 2 do Uchwały LV/1375/2017 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 21 września 2017 r.

³⁰ Załącznik nr 2 do Uchwały LV/1375/2017 Rady Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 21 września 2017 r.

w pomieszczeniach wspólnych (świetlica). W obrębie budynku prowadzona jest Szkoła Podstawowa nr 291 przeznaczona m.in. dla podopiecznych PO 1 z zaburzeniami zachowania, zagrożonych niedostosowaniem społecznym i uzależnieniami.

(akta kontroli str. 1228-1230)

PO nr 2 znajduje się w trzykondygnacyjnym budynku przy ul. Św. Bonifacego 81 w Warszawie, który jest także siedzibą Zespołu³¹. Na wydzielonej działce przylegającej, ale odgródzonej od terenu Pogotowia, mieści się placówka opiekuńczo-wychowawcza typu socjalizacyjnego. Placówka ma do własnej dyspozycji: trawiaste boisko do gry w piłkę, plac zabaw, boisko do koszykówki, ławki oraz tereny zielone. Ponadto podopieczni mogą korzystać z sali gimnastycznej stanowiącej część budynku. W skład placówki wchodzi siedem pokoi sypialnianych (w tym pięć czteroosobowych, jeden trzyosobowy oraz jeden pięcioosobowy) o średniej powierzchni 28,5 m². W obrębie budynku, oprócz PO nr 2 i Zespołu mieszczą się jeszcze: Szkoła Podstawowa Specjalna nr 167 oraz Żłobek nr 51. W pokojach brak jest biur i krzeseł przeznaczonych do nauki. Przestrzeń do nauki zorganizowana była – podobnie jak w przypadku PO nr 1 – w częściach wspólnych placówki (świetlice, jadalnie).

(akta kontroli str. 1231-1233)

W obydwu placówkach znajdowały się m.in.: świetlice, jadalnie z kuchniami wyposażonymi w sprzęty AGD (w tym lodówki zaopatrzone w podstawowe produkty spożywcze), toalety wyposażone w umywalki, ubikacje i natryski oraz pomieszczenie przeznaczone do prania. Ponadto w placówkach znajdowały się pomieszczenia przeznaczone do pracy terapeutycznej, psychologicznej i pedagogicznej. Posiłki dla obu placówek przygotowywane były w kuchni mieszczącej się w budynku przy ul. Św. Bonifacego 81 i dowożone do PO nr 1 przy ul. Dembińskiego 1.

(akta kontroli str. 1228-1233)

B. Na podstawie informacji uzyskanych od Komendanta Stołecznego Policji, w okresie objętym kontrolą w PO nr 1 odnotowano łącznie 22 przypadki przemocy rówieśniczej, w której wychowankowie byli sprawcami przemocy i 17 przypadków gdy byli jej ofiarami. W PO nr 2 odnotowano łącznie 22 przypadki przemocy, w których 27 podopiecznych było sprawcami i 22 ofiarami przemocy. W żadnym z pogotowia nie odnotowano zdarzeń w których sprawcami były osoby dorosłe stosujące przemoc wobec wychowanków³².

(akta kontroli str. 1254-1255, 1267-1269)

Zdarzenia związane ze stosowaniem przemocy były opisywane przez wychowawców w notatkach służbowych umieszczanych w dokumentacji dotyczącej poszczególnych wychowanków oraz w kartach interwencji z podjętych czynności. Dodatkowo pogotowia prowadziły rejestry wewnętrzne, w których odnotowywano takie przypadki.

(akta kontroli str. 1140-1142, 1256-1266)

W Zespole stworzono Politykę Ochrony Dzieci Przed Krzywdzeniem³³ regulującą m.in. rozpoznawanie i reagowanie na czynniki ryzyka krzywdzenia wychowanka,

³¹ m.in. dyrekcja, specjaliści, kadry, księgowość.

³² Na podstawie informacji Komendanta Stołecznego Policji przekazanych pismem nr I-KI-1197/1155/45/19 z dnia 14.11.2019 r.

³³ Zarządzenie nr 5/2019 Dyrektora Zespołu do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1 w Warszawie, z dnia 18 marca 2019 r. w sprawie wprowadzenia Polityki Ochrony Dzieci Przed Krzywdzeniem w placówkach opiekuńczo-wychowawczych obsługiwanych przez Zespół do obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych Nr 1.

procedurę interwencji w przypadku krzywdzenia wychowanka, zasady ochrony danych osobowych i wizerunku wychowanków oraz zasady dostępu dzieci do Internetu. Prowadzone były zajęcia grupowe i indywidualne z dziećmi w zakresie profilaktyki i przeciwdziałania agresji, a także program profilaktyczny przeciwdziałania przemocy. Wykorzystywane było również wsparcie organizacji takich jak Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, Stowarzyszenie OPTA, ASLAN, Fundacja La Strada, Fundacja Chrześcijańska NEBO. Organizowane były spotkania wychowanków z funkcjonariuszami Komendy Rejonowej Policji. Pracownicy placówek brali udział w szkoleniach oraz omawiali na spotkaniach zagadnienia z zakresu przeciwdziałania zjawiskom przemocy i podejmowania interwencji w sytuacji niewłaściwego zachowania podopiecznych. Stosowane były również środki ochrony fizycznej takie jak monitorowanie pomieszczeń (korytarze). Placówki korzystają z usług firmy ochroniarskiej.

(akta kontroli str. 186-198, 1256-1257)

Z ankiety przeprowadzonej wśród 21 podopiecznych wynika, że szesnaścioro z nich czuje się w placówkach bezpiecznie, troje czuje się zazwyczaj bezpiecznie, zaś jedna podopieczna nie czuje się bezpiecznie (w momencie przeprowadzania ankiety przybywała ona w placówce od dwóch dni i wskazała, że brak poczucia bezpieczeństwa wynika z faktu iż w placówce przebywa dużo nieobliczalnych podopiecznych po których nie wiadomo czego się spodziewać). Dodatkowo jedna osoba wskazała, że nie jest w stanie określić swojego poczucia bezpieczeństwa ze względu na zbyt krótki pobyt w placówce. Cztery osoby wskazały, iż sytuacje w których nie czuły się bezpiecznie miały miejsce w ciągu dnia, po jednej osobie wskazało porę nocną oraz weekendy i święta.

Agresji fizycznej (np. kopanie, bicie, szarpanie) doświadczyło osobiście troje podopiecznych, dwoje było jej świadkiem, a troje słyszało o takich przypadkach. Dwanaście osób wskazało, że nie było przypadków agresji fizycznej w trakcie ich pobytu w placówce. W przypadku agresji słownej (np. wyzwiska, wyśmiewanie, obrażanie), pięć osób jej doświadczyło, tyle samo było jej świadkiem, a dwie osoby słyszały o takich zdarzeniach. Dziewięć osób zadeklarowało, że nie było takich przypadków. Na występowanie przypadków przemocy psychicznej (zmuszanie do określonego zachowania, zastraszanie, gnębienie, poniżanie) wskazały trzy osoby (dwie osoby jej doświadczyło, a jedna słyszała o niej). Piętnaście osób wskazało, że nie było takich przypadków. Przypadki kradzieży, wymuszania pieniędzy lub innych rzeczy dotknęły bezpośrednio troje podopiecznych, jeden był ich świadkiem, a czworo o nich słyszało. Dwanaście osób odpowiedziało, że takie sytuacje nie miały miejsca.

W odpowiedzi na pytanie do kogo podopieczni mogą się zwrócić w sytuacji zagrożenia/gdy mają problemy, najczęściej wskazywano pracowników pogotowia (16 osób wskazało na wychowawców, zaś po dwie na koordynatora, psychologa oraz dowolnego pracownika placówki). Sześciu podopiecznych zadeklarowało, że mogą zwrócić się do swoich krewnych. Dwie osoby wskazały rówieśników/znajomych, a po jednej policję i nauczyciela w szkole.

(akta kontroli str. 1359-1362)

W okresie objętym kontrolą odnotowano 652 przypadki ucieczek z PO nr 1 (340 w 2017 r., 196 w 2018 r. i 116 w pierwszej połowie 2019 r.) i 499 przypadków ucieczek z PO nr 2 (170 w 2017 r., 225 w 2018 r. i 104 w pierwszej połowie 2019 r.). Pracownicy obydwu placówek zgłaszali Policji samowolne opuszczenie placówek przez wychowanków oraz odnalezienia/powroty podopiecznych.

(akta kontroli str. 487-496, 1254-1255, 1267-1269)

C. Podczas dyżuru nocnego wychowawca potwierdza w raporcie w jakich godzinach prowadził obchody (wychowawcy wykonują co najmniej trzy obchody obowiązkowe w nocy). Wychowawca potwierdzał ile dzieci miał pod opieką w trakcie dyżuru nocnego. W grudniu 2018 r. w obu placówkach zapewniona była ciągła opieka ze strony wychowawców dla grup nie większych niż 14-osobowe. Spośród 21 podopiecznych biorących udział w ankiecie tylko jeden wskazał, iż sytuacje w których nie czuł się bezpiecznie miały miejsce w nocy.

(akta kontroli str. 597-624, 1438-1439)

D. W okresie objętym kontrolą w placówce było zatrudnionych łącznie 50 osób (37 kobiet i 13 mężczyzn), w tym: 19 wychowawców, trzech pedagogów i dwóch psychologów wykonujących pracę na rzecz PO nr 1; 16 wychowawców, jeden pedagog i dwóch psychologów wykonujących pracę na rzecz PO nr 2. Ponadto zatrudnionych było dwóch pracowników socjalnych oraz dwóch terapeutów zajęciowych wykonujących pracę na rzecz obydwu placówek oraz Dyrektor Zespołu i jej dwóch zastępców. Według stanu na dzień 10 października 2019 r. w placówkach było zatrudnionych 38 osób (27 kobiet i 11 mężczyzn).

(akta kontroli str. 558-578, 1344-1347)

Uwagi 1. W Pogotowiach nr 1 oraz nr 2 pokoje podopiecznych nie były wyposażone w stanowiska dostosowane do nauki (krzesła i biurka), a podopieczni mogli się uczyć w części wspólnej przestrzeni mieszkalnej, tj. w świetlicy.

W ocenie Dyrektora Zespołu wskazane jest, aby wdrożenie do systematycznej nauki odbywało się poprzez wspólną pracę, która ma za zadanie motywować do osiągania lepszych wyników w nauce oraz ułatwiać nadrabianie braków edukacyjnych.

(akta kontroli str. 1336-1341)

Zdaniem NIK, zasadne wydaje się zapewnienie dzieciom możliwość nauki w spokojnych warunkach, z dala od zgiełku świetlicy. Warunki nauki są istotnym elementem mogącym wpływać na jej skuteczność.

2. Boiska do koszykówki i siatkówki znajdujące się na terenie PO nr 1 wykorzystywane były niezgodnie z przeznaczeniem (w ich obrębie parkowano samochody osobowe).

(akta kontroli str. 1228)

OCENA CZĄSTKOWA OBSZAR I

Obie placówki posiadały warunki odpowiednie do przyjęcia dziecka w sytuacji kryzysowej. Z konieczności przyjmowane były do nich także dzieci poniżej 10 roku życia, jednakże ich pobyty trwały bardzo krótko. Zespół opracował procedury związane z przyjęciem dzieci w sytuacji kryzysowej, a podopiecznym zapewniano odpowiednią opiekę i wsparcie specjalistyczne. Zespoły do spraw oceny sytuacji dzieci funkcjonowały zgodnie z obowiązującym stanem prawnym, a pomoc udzielana dzieciom była adekwatna do stwierdzonych potrzeb. Diagnozy psychofizyczne opracowywane były rzetelnie, z uwzględnieniem aktualnej sytuacji dziecka, a średni czas ich przygotowania wynosił 31 dni od dnia przyjęcia). Przygotowane plany pomocy dzieciom były adekwatne do ich sytuacji, jednak nie zawierały celów i działań długoterminowych. Warunki bytowo-materialne zapewnione przez Zespół, NIK ocenia jako dobre, z wyjątkiem braku w pokojach miejsc przeznaczonych do nauki oraz w przypadku PO nr 1 korzystania z boisk jako

parkingów. W placówkach występowały przypadki przemocy, jednakże Zespół podejmował działania zmierzające do ograniczenia skali tego zjawiska.

OBSZAR 2

2. Prawidłowość przyjęcia i skuteczność działań placówki na rzecz unormowania sytuacji dzieci

2.1 Czas pobytu dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu interwencyjnego oraz działania placówki na rzecz unormowania sytuacji dziecka i skrócenia jego pobytu

A. Średnia długość pobytu w PO nr 1 wynosiła blisko 4,6 miesiąca, a w PO nr 2 - 3,4 miesiąca. W PO nr 1 - 101 podopiecznych przebywało powyżej trzech miesięcy (w tym 41 od sześciu do 12 miesięcy, a 13 powyżej 12 miesięcy), a w PO nr 2 – 120 podopiecznych przebywało powyżej trzech miesięcy (w tym 54 od sześciu do 12 miesięcy oraz 13 powyżej 12 miesięcy). Jednakże po wyłączeniu typowych pobytów interwencyjnych (krótkookresowych - poniżej 10 dni) średnie długości pobytów wynoszą odpowiednio 7,4 miesiąca oraz 5,6 miesiąca.

(akta kontroli str. 1365-1371)

Dyrektor Zespołu wyjaśniła, że wydłużanie się czasu pobytu dziecka w placówkach spowodowane było przede wszystkim czasem trwających postępowań sądowych i długim oczekiwaniem na kolejne terminy rozpraw. Pracownicy Zespołu prowadzili korespondencję z sądami w związku z przedłużającymi się postępowaniami. Zespół występował także do sądu o przekazywanie postanowień, zabiegał o informacje dotyczące terminów rozpraw, ich przebiegu oraz wydanych rozstrzygnięć.

(akta kontroli str. 1289-1307)

W 15 z 20 przypadków objętych szczegółowym badaniem postanowienie sądu wskazywało na umieszczenie dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej, bez wskazanie typu pieczy.

(akta kontroli str. 1372-1382)

B. Zespół podejmował działania zmierzające do skrócenia pobytu w celu unormowania sytuacji dziecka oraz skrócenia pobytu w placówce do niezbędnego minimum. Dyrektor Zespołu informował sąd, WCPR, a także właściwy miejscowo ośrodek pomocy społecznej o umieszczeniu dziecka w placówce³⁴. W sytuacjach przyjęcia dziecka na wniosek rodziców, służb lub na wniosek samego zainteresowanego, Zespół lub Policja występowały do sądu z prośbą o wydanie postanowień wobec dziecka.

(akta kontroli str. 1298-1323)

Pierwszy zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka spotykał się w ciągu miesiąca od umieszczenia dziecka w placówce. Zespoły do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka odbywały się regularnie co trzy miesiące (bez względu na wiek dziecka), a w wyniku ich pracy m.in. formułowane były wnioski dotyczące zasadności dalszego pobytu dziecka w placówce, które wraz z protokołem

³⁴ Sytuacje niezrealizowania obowiązku niezwłocznego poinformowania sądu, WCPR i właściwego OPS zostały przedstawione jako nieprawidłowość w części 1.1 Wystąpienia.

z posiedzenia zespołu przesyłane były do sądu, PCPR oraz innych instytucji, których przedstawiciele brali udział w spotkaniu zespołu.

(akta kontroli str. 930, 937, 944, 951, 1478-1481)

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. w PO nr 1 przebywało dwanaścioro podopiecznych, w których przypadku czas pobytu w placówce przekraczał 18 miesięcy. Zgodnie z art. 100 ust. 4a ustawy o wspieraniu rodziny, Dyrektor wystąpił do sądu z wnioskiem o wydanie zarządzeń wobec czworga podopiecznych. Wobec pozostałych podopiecznych wnioski nie zostały złożone, z uwagi na trwające postępowania opiekuńcze (pięcioro podopiecznych) oraz zbliżający się termin osiągnięcia pełnoletności (troje podopiecznych). W tym samym okresie w PO nr 2 przekroczenie 18 miesięcznego okresu pobytu dotyczyło pięciorga podopiecznych. We wszystkich przypadkach Dyrektor Zespołu wystąpił do sądu z wnioskiem o wydanie zarządzeń wobec podopiecznych zgodnie z art. 100 ust. 4a ustawy o wspieraniu rodziny.

(akta kontroli str. 1289-1291, 1298-1307, 1365-1371)

Zespół podejmował działania zmierzające do skrócenia pobytów dzieci w placówkach, m.in. telefonicznie monitorował postępowania opiekuńcze oraz terminy rozpraw, informował sąd o upływie trzech miesięcy pobytu dziecka w placówce, pisemnie zwracał się do sądu o informacje odnośnie terminu rozprawy oraz o jego przyśpieszenie, wnosił o przekazanie postanowień w sprawie umieszczonych dzieci, a także informował sąd o nierealizowaniu postanowienia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej w sytuacjach długotrwałych ucieczek. Ponadto informował sąd o ucieczkach podopiecznych.

(akta kontroli str. 488-496, 625, 1289-1291, 1298-1307, 1308-1323.)

Główną przyczyną pobytów trwających powyżej trzech miesięcy były postępowania opiekuńcze prowadzone przez sądy. W szczególnie uzasadnionych sytuacjach Zespół wnioskował do WPCR o przekierowanie dziecka do placówek opiekuńczo wychowawczych typu socjalizacyjnego pomimo niezakończonego postępowania opiekuńczego. W kontrolowanym okresie wystosowano dziewięć takich wniosków, w tym cztery dotyczyło podopiecznych PO nr 1 i pięć – PO nr 2.

(akta kontroli str. 1289-1307)

W przypadku jednego z podopiecznych PO nr 2 Zespół już w dniu przyjęcia do placówki wystąpił z pismem do WPCR wnioskując o rozważenie zmiany typu placówki z interwencyjnego na socjalizacyjny, co wynikało z zespołu zaburzeń, jakimi dotknięty był podopieczny. Wskutek niezyskania zgody, co było podyktowane trwającym postępowaniem sądowym, Zespół wielokrotnie występował do sądu w celu pozyskania odpisów prawomocnych postanowień w sprawie małoletniego (w przypadku jednego z postanowień Zespół czterokrotnie pisemnie występował o odpis postanowienia/prawomocnego postanowienia sądu). W efekcie pozyskanych informacji o wniesionej apelacji, która wiązała się z dalszym przedłużaniem pobytu podopiecznego w placówce, Zespół zwrócił się do sądu z kolejnym pismem o udzielenie informacji na jakim etapie znajduje się postępowanie opiekuńcze, jednocześnie informując o upływie dziewięciu miesięcy od dnia umieszczenia dziecka w placówce. Finalnie, pomimo braku prawomocnego postanowienia sądu, podopieczny został umieszczony w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego, co nastąpiło po upływie blisko 10 miesięcy od dnia przyjęcia do PO nr 2.

(akta kontroli str. 1305-1323)

2.2 Współpraca placówki z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za udzielanie pomocy dziecku

A. Stosownie do art. 96 ustawy, placówki współpracowały w zakresie wykonywanych zadań z: organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej³⁵ (występowanie z wnioskami o skierowanie do placówek, współpraca w zakresie usamodzielnienia podopiecznych, sprawozdawczość), sądem i kuratorami sądowymi (sporządzanie opinii na wniosek sądu, udział w rozprawach, informowanie na bieżąco o ważnych sprawach dotyczących podopiecznych, wnioskowanie o zastosowanie lub zmianę środków wychowawczych, o zakończenie trwających postępowań opiekuńczych, wskazywanie opiekunów prawnych), asystentami rodziny i pracownikami socjalnymi (pozyskiwanie informacji o środowisku dzieci i ich rodzin, informowanie o urlopowaniu i bieżącej sytuacji dziecka, stały kontakt z asystentami rodziny (o ile zostali wyznaczeni)), placówkami edukacyjnymi (pozyskiwanie informacji o podopiecznych i ich wynikach szkolnych) wolontariuszami (wsparcie wychowawcy w pracy z grupą, pomoc wychowankom w odrabianiu lekcji, wyrównywaniu braków, rozwijanie zainteresowań wychowanków) i innymi osobami odpowiedzialnymi za udzielenie pomocy dziecku (np. ambasady, Straż Graniczna, Policja, ośrodki adopcyjne, urzędy dzielnic, fundacje i stowarzyszenia). W badanym okresie z pogotowiami nie współpracowały rodziny zaprzyjaźnione.

W okresie od stycznia 2017 r. do czerwca 2019 r. Zespół oraz pogotowia, w sprawach dwudziestu podopiecznych objętych szczegółowym badaniem, występowały pisemnie m.in. do sądów, szkół, WCPR-u, ośrodków pomocy społecznej oraz innych instytucji (Rzecznik Praw Dziecka, fundacje, podmioty medyczne, MOS-y, MOW-y, ośrodki adopcyjne). Łącznie w badanym okresie wystosowało 603 pisma, w tym do sądów 254 pisma, do szkół 48 pism, do WCPR-u 78 pism, do ośrodków pomocy społecznej 63 pisma oraz do innych instytucji 160 pism. W stosunku do poszczególnych wychowanków wystosowano od trzech do 81 pism w trakcie ich pobytu (średnio 30 pism).

(akta kontroli str. 1224-1227, 1363, 1372-1432)

B. W badanym okresie placówka współpracowała z rodzinami biologicznymi dzieci oraz z osobami biorącymi udział w ich procesie wychowawczym. Rodzinom biologicznym umożliwiano kontakt z dziećmi zarówno osobisty (odwiedziny w placówce, wizyty dzieci w miejscu zamieszkania opiekunów w dniach wolnych od nauki szkolnej, kontakty w innych miejscach publicznych – np. przy okazji wizyt lekarskich, rozpraw sądowych), jak również telefoniczny. Potwierdzają to również wyniki ankiety, w której wszyscy 21 wychowankowie wskazali, iż mają swobodny kontakt z rodziną. Pracownicy placówki podejmowali działania mające na celu zachęcenie członków rodzin biologicznych do utrzymywania stałych i regularnych kontaktów z dziećmi (w sytuacjach gdy nie było w tym zakresie przeciwwskazań). W planach pomocy dziecku określano cele pracy z dzieckiem takie jak: nawiązanie współpracy z rodzicem, podtrzymywanie więzi rodzinnych, motywowanie rodziny do podjęcia współpracy z OPS, podnoszenia kompetencji rodzicielskich, udziału w warsztatach umiejętności wychowawczych.

(akta kontroli str. 1224-1227, 1359-1364, 1372-1432)

Niektórzy podopieczni, w szczególności w okresie bezpośrednio po przyjęciu do placówki, odmawiali kontaktów osobistych oraz telefonicznych z członkami rodzin biologicznych (nie odbierali połączeń telefonicznych, nie odpisywali na sms-y,

³⁵ WCPR lub właściwe powiatowe centrum pomocy rodzinie.

odmawiali spotkań pomimo iż krewni przychodzili z wizytą do pogotowia lub wychodzili na spacer poza pogotowie przed przybyciem krewnego). Było to przedmiotem trzech skarg ze strony rodziców podopiecznych, w których podnoszono zarzuty o utrudnianiu matce kontaktów z córką, niepodjęmowania przez placówki wystarczających działań w celu podtrzymania relacji podopiecznych z rodzicem i niewłaściwego zachowania wychowawców przejawiającego się m.in. lekceważącym stosunkiem wobec rodzica i obrażania go. Wszystkie skargi zostały uznane za bezzasadne, gdyż placówki podejmowały wysiłki w kierunku unormowania relacji podopiecznych z rodzinami biologicznymi i przekonaniu ich do podjęcia kontaktów z rodzicami, również w sytuacjach, gdy dzieci początkowo nie wyrażały gotowości i woli (wyrażały to w rozmowach z wychowawcami i specjalistami, a także w pisemnych oświadczeniach) do takich kontaktów. Dodatkowo matka dwójki podopiecznych przebywających w PO nr 2, którzy odmawiali kontaktu z nią, poinformowała o sytuacji jedną ze stacji telewizyjnych, która przygotowała na ten temat reportaż. Na podstawie dokumentacji dotyczącej podopiecznych (pisemne oświadczenia podopiecznych, notatki służbowe pracowników, karty pobytu dziecka, protokoły ze spotkań zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka) ustalono, że pracownicy PO nr 2 podejmowali działania mające na celu nawiązanie kontaktu i poprawę relacji podopiecznych z matką, co z czasem nastąpiło. Jednocześnie przez cały czas pobytu w placówce podopieczni utrzymywali prawidłowe relacje z ojcem, do którego byli urlopowani.

(akta kontroli str. 651-687, 810-821)

2.3 Skuteczność działań placówki

A. W okresie objętym kontrolą zakończonych zostało 170 pobyków dzieci w PO nr 1. W 71 przypadkach nastąpił powrót do rodziny (co stanowi 41,8% wszystkich zakończonych pobyków), w 42 przeniesienie do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego (24,7%), w 12 przypadkach podopieczni osiągnęli pełnoletność, w pięciu - dzieci umieszczone zostały w rodzinach zastępczych, w dwóch - przeniesione do innego pogotowia opiekuńczego oraz do domu pomocy społecznej (jeden przypadek) i do ośrodka dla cudzoziemców (jeden przypadek). Ponadto 36 pobyków podopiecznych zakończyło się ich uciezkami. Były to głównie pobyty krótkotrwałe³⁶, w których sąd nie wydał postanowienia o umieszczeniu ich w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

(akta kontroli str. 1440-1460)

W PO nr 2 w okresie kontrolowanym zostały zakończone łącznie 223 pobyty. W 97 przypadkach nastąpił powrót do rodziny (43,5%), w 71 przypadkach nastąpiło przeniesienie do placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego (31,8%), w dziewięciu przypadkach podopieczni osiągnęli pełnoletność, ośmiu trafiło do rodzin zastępczych, troje umieszczono w ośrodku dla cudzoziemców, jeden podopieczny trafił do domu pomocy społecznej, jeden do innej placówki opiekuńczo-wychowawczej typu interwencyjnego oraz w dwóch przypadkach pobyt zakończył się śmiercią podopiecznych (jeden w trakcie urlopowania w domu rodzinnym za zgodą sądu, drugi z powodu sepsy – w szpitalu). Ponadto 31 pobyków podopiecznych zakończyło się ich uciezkami. Były to pobyty krótkotrwałe³⁷,

³⁶ 22 ucieczki nastąpiły w dniu umieszczenia, dziewięć w dniu następnym po dniu umieszczenia, pięć trzeciego dnia, jedna czwartego dnia i jedna dnia siódmego.

³⁷ 17 ucieczek nastąpiło w dniu umieszczenia, osiem w dniu następnym po dniu umieszczenia, dwie trzeciego dnia oraz dwie ósmego dnia.

w których sąd nie wydał postanowienia o umieszczeniu w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

(akta kontroli str. 1461-1471)

B. W kontrolowanym okresie w PO nr 1 przebywało łącznie 166 wychowanków, z czego 11 dwukrotnie, czworo trzykrotnie oraz po jednym cztero- i pięciokrotnie. W PO nr 2 przebywało łącznie 232 podopiecznych, w tym ośmioro dwukrotnie oraz jeden siedmiokrotnie.

W zdecydowanej większości przypadków (19 z 26) wielokrotne pobyty wynikały z faktu, iż podopieczni trafiali do pogotowia w trybie interwencyjnym (bez postanowienia sądu) i samowolnie się z nich oddalali (co powodowało wykreślenie z listy podopiecznych), a następnie byli w nich umieszczani ponownie. W sześciu przypadkach małoletni powracali po opiekę rodziców (czterokrotnie byli przez rodziców odbierani z pogotowia po pobycie w trybie interwencyjnym, a dwukrotnie decyzję o powrocie podjął sąd), a następnie ponownie trafiali do pogotowia.

(akta kontroli str. 1348-1355)

2.4 Realizacja przez placówkę wniosków pokontrolnych i reakcja na skargi

A. W okresie objętym kontrolą działalność PO nr 1 była przedmiotem kontroli Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w zakresie przestrzegania warunków pracy oraz Rzecznika Praw Dziecka w zakresie przestrzegania praw dziecka. W ramach ww. kontroli nie stwierdzono uchybień i nie wydano zaleceń pokontrolnych. Ponadto kontrolę przeprowadził Zakład Ubezpieczeń Społecznych w zakresie nie obejmującym zagadnień będących przedmiotem kontroli nr P/19/043.

(akta kontroli str. 644-650, 805-809, 818-821)

Działalność PO nr 2 była przedmiotem następujących kontroli:

1) kontrola Wydziału Polityki Społecznej Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego dotycząca przestrzegania standardów opieki i wychowania w placówce w zakresie wyżywienia dostosowanego do potrzeb rozwojowych oraz stanu zdrowia dziecka, dostępu do opieki zdrowotnej i zabezpieczenia w produkty lecznicze, całodobowego dostępu do podstawowych produktów żywnościowych i napojów oraz zaspokajania potrzeb dziecka i respektowania jego praw w placówce. Wydano jedno zalecenie pokontrolne dotyczące uzupełnienia diagnozy psychofizycznej jednego z wychowanków o zapisy dotyczące przygotowania dziecka do usamodzielnienia. Zalecenie zostało zrealizowane.

2) kontrola Wojewody Mazowieckiego w zakresie przestrzegania standardów opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz zaspokajania potrzeb dziecka – nie wydano zaleceń pokontrolnych. Sformułowano uwagi i wnioski dotyczące uwzględniania w planie pomocy dziecku celów i działań długoterminowych, opatrywania sporządzanych dokumentów datą dzienną oraz stosowania czytelnego podpisu wychowawcy w Rejestrze podawania leków. Uwagi i wnioski zostały zrealizowane.

3) wizytacja oraz kontrola obejmująca przegląd dokumentacji dotyczącej jednego z wychowanków przeprowadzone przez WCPR – nie stwierdzono uchybień i nie wydano zaleceń pokontrolnych.

4) kontrola Rzecznika Praw Dziecka w zakresie przestrzegania praw dziecka – nie stwierdzono uchybień i nie wydano zaleceń pokontrolnych.

(akta kontroli str. 644-650, 769-800, 818-821)

Ponadto w październiku 2019 r., na zlecenie NIK, kontrole w zakresie warunków sanitarno-higienicznych oraz bezpieczeństwa żywności w obu pogotowiach przeprowadziła Państwowa Powiatowa Inspekcja Sanitarna. Procedury kontrolne prowadzone przez Inspekcję w obu pogotowiach nie zakończyły się do zakończenia kontroli NIK.

(akta kontroli str. 818-821)

B. W okresie objętym kontrolą NIK, na działalność PO nr 1 wpłynęły trzy skargi, zaś na działalność PO nr 2 dwie skargi. Skargi w zakresie współpracy z rodzinami biologicznymi dzieci zostały przedstawione w punkcie 2.2.B wystąpienia. Do PO nr 1 wpłynęła również skarga złożona przez matkę jednej z podopiecznych dotycząca kradzieży pieniędzy, rzeczy osobistych oraz telefonu komórkowego. Podopieczna pisemnie oświadczyła, że w trakcie pobytu w placówce nie doszło do żadnej kradzieży pieniędzy ani rzeczy osobistych, natomiast potwierdziła, że skradziono jej telefon, o czym poinformowano matkę przekazując jej jednocześnie informację, iż to ona jako właściciel urządzenia posiadający potwierdzenie zakupu jest uprawniona do zgłoszenia kradzieży na policję. Niezależnie od powyższego w pogotowiu przeprowadzono przeszukanie, w ramach którego nie odnaleziono zaginionego telefonu. Kolejna skarga na PO nr 1 dotyczyła niezwrócenia skarżącej przez placówkę munduru niezbędnego do uczęszczania przez podopieczną do szkoły o profilu wojskowym po zakończeniu edukacji w tej szkole. Placówka ustaliła, że mundur wojskowy został zakupiony ze środków szkoły, co zostało pisemnie potwierdzone zarówno przez szkołę, jak i samą podopieczną. Skarga wniesiona na PO nr 2 dotyczyła zbyt późnej godziny przeprowadzenia badania psychologicznego oraz faktu, iż syn skarżącej był badany przez drugiego psychologa (wcześniej był badany przez psychologa z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej), co w opinii skarżącej jest niedopuszczalne. Skarżącej została udzielona odpowiedź pisemna, w której wyjaśniono, iż badanie psychologiczne rzeczywiście odbyło się w godzinach wieczornych, ale wynikało to z późnego powrotu podopiecznego z urlopowania pod opiekę skarżącej, a podopieczny wyraził zgodę na udział w badaniu i brał w nim aktywny udział. Nie ma natomiast przeciwskażeń co do pracy podopiecznego z dwoma psychologami.

(akta kontroli str. 641-643, 651-687, 810-821)

Na działalność placówek w kontrolowanym okresie nie wpłynęły żadne skargi kierowane do Wojewody Mazowieckiego oraz Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie.

(akta kontroli str. 1270-1276, 1473-1477)

Uwagi

Kontrola wykazała, że dzieci przebywały w placówkach dłużej niż trzy miesiące, w tym najdłużej nawet 29 miesięcy, co jest niezgodne z art. 103 ust. 6 ustawy o pieczy zastępczej, niemniej jednak należy zwrócić uwagę, że pobyty te trwały długo głównie z powodu prowadzonych postępowań sądowych, zgodnie z art. 103 ust. 7 ustawy. NIK przyjmuje jednak wyjaśnienia dyrektor Zespołu, że placówki mają ograniczone możliwości skrócenia pobytu dziecka, w związku z tym, że uprawnienia decyzyjne leżą poza ich kompetencjami.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w zakresie skuteczności działań placówki nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania podejmowane przez Zespół na rzecz unormowania sytuacji dzieci. Chociaż pobyty dzieci przedłużały się ponad określone w ustawie o wspieraniu rodziny trzy miesiące, przyczyną tego stanu rzeczy były toczące się postępowania sądowe w sprawach dotyczących

podopiecznych placówki. Placówka podejmowała szereg działań o charakterze monitorującym toczące się postępowania oraz informowała właściwe organy o aktualnej sytuacji dzieci. Zespół informował sąd o przedłużających się pobytach podopiecznych oraz występował z wnioskami o wydanie zarządzeń wobec podopiecznych, których czas pobytu zbliżał się do 18 miesięcy, w sytuacjach gdy było to zasadne. Zespół inicjował i w sposób aktywny prowadził współpracę z innymi osobami (w tym z rodzinami biologicznymi podopiecznych) i instytucjami odpowiedzialnymi za udzielanie pomocy dziecku.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Przygotowywanie planów pomocy dziecku w sposób rzetelny z uwzględnieniem celów długookresowych oraz działań długookresowych.
2. Podjęcie starań mających na celu włączanie przedstawicieli podmiotów organizujących pracę z rodziną w opracowywanie i realizowanie planów pomocy dziecku.
3. Powiadamianie o każdym przyjętym dziecku sądu, WCPR oraz ośrodków pomocy społecznej w ciągu 24 godzin od momentu przyjęcia.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny Najwyższej Izby Kontroli. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 17 grudnia 2019 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Departament Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny
p.o. Dyrektora
Jacek Szcherbiński

Kontrolerzy
Konrad Kostępski
Główny specjalista kp.

.....
podpis

.....
podpis

Tomasz Gołaś
Specjalista kp.

.....
podpis